

Výročí ve farnosti 2012

100 let od nástupu P. Emila Nováka
na rtyňskou faru 26. září 1912



na začátku kněžské kariéry

P. Emil Novák XXII. zdejší duchovní správce se narodil 15. 8. 1871 v Metličanech u Nového Bydžova. Absolvoval reálné gymnázium v Novém Bydžově. Jako chudý student si přivydělával kondicemi. Po vysvěcení 25. 7. 1895 v Hradci Králové nastoupil kaplanské místo na Hoříčkách k nemocnému faráři P. Janu Kazdovi. Jak poznamenává, na faře se netopilo, nebylo čím. Po smrti faráře přišel na Hoříčky P. Jan Otčenášek, který předtím působil ve Rtyni 1890 - 1894 jako XVII. zdejší duchovní. Z Hoříček je P. Emil Novák ustanoven jako osobní kaplan staříckému osleplému děkanovi P. Janu Matoušovi do Hronova. (P. Jan Matouš působil ve Rtyni

od r. 1864 – 1869 jako XII. duchovní správce). Léta strávená s dobrosrdečným a laskavým P. Matoušem považuje P. Emil Novák za nejšťastnější časy kaplanského působení. Jedna příhoda z farní kroniky: *“Jindy v púště nechtěl jsem svačinu, zachovávaje újmu. Honem běžela stařícká Mária, hospodyně, žalovat panu děkanovi. Zas přišoural se stařícký dědeček, pan děkan a spustil. Co vás to napadá, že nechcete jíst. Tady musíte těžce pracovat, proto musíte jíst. Vy se napostíte dost, máte velké pohřební i svatební mše – újma je jen pro kanovníky apod., kteří nic nedělají.”* Po hronovském působení byl P. Novák ustanoven kaplanem v České Skalici a po odchodu P. Pecky do Náchoda ji 9 měsíců administroval. Na podzim r. 1900 přišel do České Skalice ze Rtyně P. František Bakeš. Po roce působení s ním, odchází P. Emil Novák z České Skalice na kaplanské místo do Úpice, kde působil jako kaplan do roku 1909, potom dvakrát po smrti děkana P. Jana Dvořáka (ve Rtyni působil od r. 1885 – 1890 jako XVI. zdejší duchovní správce) a posléze po odchodu P. Jana Musila do Náchoda úpickou farnost administroval. 26. 9. 1912 odchází ze Rtyně do Úpice P. Josef Vojtěch XXI. zdejší duchovní správce a na rtyňskou faru se stěhuje P. Emil Novák. Svě kaplanské působení hodnotí P. Novák ve farní kronice: *“To jest ten přepestrý běh mého kaplanského 17 let trvajícího života. Kolik pánů jsem přečkal! Byl jsem kaplanem u 4 farářů, Kazdy, Otčenáška, Bakeše, Musila, u tří děkanů, Matouše, Pecky, Dvořáka, u dvou administrátorů, Kalouse, Šitiny a sám jsa 4x administrátorem ve Skalici, 2x v Úpici a ve Rtyni. Co jsem za ta léta zažil je téměř k neuvěření. Jaká to mozaika radosti a žalu, práce, bolesti, utrpení, urážek! Kolika scén jsem byl svědkem! Než to vše uplynulo, a Bohu buďtež vzdány díky*

za pevné zdraví, za všechnu jeho pomoc, milosti a požehnání.“

Léta ve Rtyni popisuje P. Emil Novák ve farní kronice od strany 278 až po stranu 324.

Jeho působení v naší farnosti začíná v době Rakousko – Uherska, která byla církvi příznivě nakloněna. Jmenován farářem je patronem benefícia rtyňského, knížetem Bedřichem ze Schaumburgu – Lippe a do Rtyně nastoupil 26. září 1912. Dne 1. prosince na I. neděli adventní byl P. Emil Novák instalován p. vikářem Celestýnem Salfickým děkanem polickým u přítomnosti patronátního úřadu pana důchodního Penížka, rtyňským farářem. Vytížení faráře v té době bylo ve srovnání s dneškem mnohem vyšší. Všichni obyvatelé, až na malé výjimky se v období monarchie hlásili k římskokatolické církvi. V r. 1890 při sčítání obyvatel, bylo ve farnosti 3481 obyvatel (včetně Strážkovic, Odolova, Petrovic a Bohdašina) z toho 3478 římských katolíků (to je 99,91%). Další statistické údaje z kroniky jsou z r. 1909, kdy zde bylo 110 křtů, z toho 2 nemanželské dítky, 28 sňatků a 72 pohřbů, 447 penitentů dospělých. Děti chodily ke zpovědi povinně za dozoru učitelů. Školu navštěvovalo od 1. do 7. třídy ve Rtyni 481 žáků, ve Strážkovicích ve třech třídách 128, a na Bohdašíně 69 žáků. Katecheta ve Rtyni nebyl a farář musel vyučovat ve škole sám. Do strážkovicke a bohdašinské školy docházel určitě jednou týdně za každého počasí, pěšky to je asi třičtvrtě hodiny tam i zpátky, když měl štěstí, mohl ho někdo vzít plovkem. Musel vést matriky, zúčastňovat se společenského života. Dále mu přináležely ostatní starosti o nemovitosti, majetek, polnosti a les. Mše se zde sloužila každodenně, v neděli byly dvě mše (ještě za P. Štěrby) a ještě byla

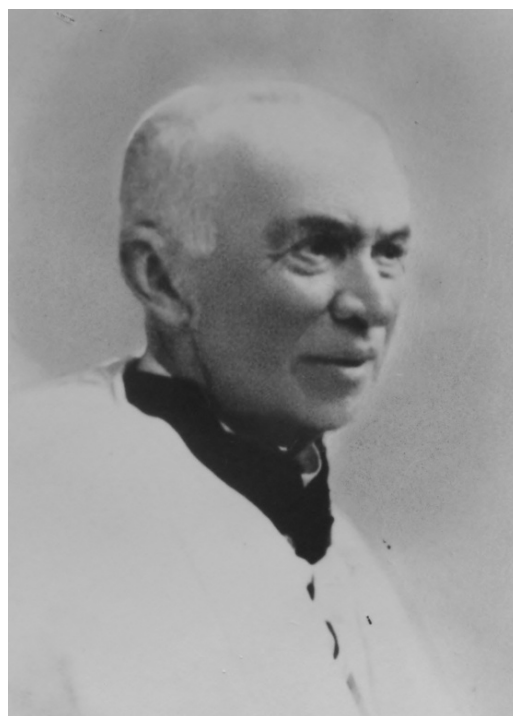
mše na Bohdašíně. Další jeho duchovní povinností byla modlitba breviáře a za farnost. O vytíženosti faráře svědčí i poznámka z farní kroniky: *“Pamětihodno je, že v den pohřbu mé matky (31. ledna 1920) jsem měl od půl 8. do 10. hodiny, kdy byl pohřeb, 7 svateb.“* Takto vypadala situace na počátku působení P. Nováka ve Rtyni. Do fungujícího aparátu církve a mocnářství vstupují útrapy I. světové války, především bída a utrpení odvedenců ve válce. Významným počinem P. Nováka v té době je jeho boj o zachování zvonů, které měly být zrekvírovány ve prospěch válečných účelů. Jeho snahy byly nakonec i přes nepřízeň vrchnosti úspěšné, potom co se osobně obrátil na císaře Karla I., dnes církvi blahoslaveného. Období vzniku Československého státu v říjnu 1918 významně narušilo až dosud bohorovný poklid katolické církve. Do děje vstupují elementy, především z řad duchovních, kteří dávají výrazně najevo, že je třeba s modelem rakouskouherské církve něco udělat, aby i nadále byla funkční a sloužila svému poslání. Protože se tyto snahy setkaly s nepochopením centra v Římě, začala se situace radikalizovat a vedla až ke vzniku nové národní církve. To, do jaké míry byly následující události ve světle poslání církve relevantní, zde nemíním řešit. Asi bych se neshodl ani s názory radikálů ani se stoupenci zachování starých pořádků. Bohužel zde byl vesnický farář P. Emil Novák tváří tvář konkrétní situaci, která byla zde ve Rtyni velmi vyhrcoená a hrozila ze strany radikálů lynčováním, v nelehkém postavení. Posléze radikalismus pomalu vyšuměl a situace se stabilizovala. Z katolické církve vystoupila zhruba polovina členů a většina se jich přihlásila do nově vzniklé církve Československé. Nicméně zde trvala dlouho vzájemná řevnivost mezi oběma

tábory a svým způsobem trvá dodnes. Farář Novák se zachoval ve vyhrocené době v souladu se svým svědomím a zůstal věrný římskokatolické konfesi. Dalším velmi složitým problémem pro katolického faráře se stalo liberální prostředí svobodného Československého státu. Za monarchie, kde byla katolická církev oficiálním náboženstvím, měla moc zasahovat do výuky dětí ve všech oblastech, do způsobu jejich výchovy, do společenského a politického dění. Věřící byl jistým způsobem i jejím poddaným. V liberálním státě tento mocenský vliv pominul a změnil se na vliv morální. Nikdo z titulu příslušnosti k církvi vzhledem ke společenskému zřízení nic nemusí a nemůže být za svůj postoj žádným způsobem šikanován. Poměr k církvi se stal výhradně jenom doménou svědomí každého jedince a jeho přesvědčení. Na tento vztah duchovního k věřícím nebyla církev nijak připravená a velice často s tím má problém i dnes. Jsem přesvědčen, že Hospodin nehodnotí člověka za jeho postoj k instituci, ale za jeho postoj k Němu, bližnímu a evangeliu. (O situaci ve farnosti za první republiky píše podrobně Mgr. Terezie Mertlíková ve své magisterské práci na teologické fakultě UK v r. 2006.)

Farář Novák byl skutečně osobou příkladnou. On pomáhal i při pracích na poli. Snažil se vypomáhat lidem ve finanční tísní a zemřel chudý. O tom jedna glosa z farní kroniky: *“Dne 3. března 1919 byly kolkovány bankovky rakouské v záložně pod farou, předloženo ke kolkování 75000k., i nejchudší lidé, žebráci měli několik set korun, farář jen 40 korun“.* P. Emil Novák skonal v náchodské nemocnici 3. září 1939, na počátku útrap 2. světové války ve 45. roku

svého kněžství. Ve Rtyni působil jako farář 27 let. Pohřeb se konal 6. září 1939 na rtyňském hřbitově. Hrob má naproti postrannímu vchodu do kostela.

O jeho životě, vztahu k lidem a Bohu vypovídá báseň, kterou u příležitosti 1. výročí pohřbu napsal P. Sigismund Bouška. V této básni nazývá Emila Nováka svatým knězem. To není básnická nadsázka, ale přesvědčení spolubratra v kněžské službě, který ho měl možnost za svého pobytu ve Rtyni důkladně poznat a poznal mnoho jiných spolubratří a není mi známo, že by někoho jiného z nich tituloval svatým knězem. Je to hodnověrné svědectví shrnuté do veršů o charakteru a morálních hodnotách Emila Nováka a Sigismund Bouška nebyl žádným naivním prostáčkem, ale intelektuálem, básníkem, spisovatelem, benediktýnským mnichem, který se často dokázal postavit za své názory i navzdory nepřízni mocných.



na konci života

Proč tolik zvonků rozkvetlo
cestou do kostela, že se jich tisíce rozlétlo,
Rtyně jich plničká celá?

Nevíme, kvítků se zeptáme,
ta vědí mnohem více,
ta vědí věci neznámé,
vždyť jsou to Boží svíce.

Zvonečky zvoní: Bim, bam bim!
Radostně hlaholí Pánu:
„Já malý zvoneček něco vím,
a proto hořím a planu.

Před rokem zemřel svatý kněz
rád míval rtyňské zvony,
proto my jemu zvoníme dnes,
nebeské slyšíce tóny.

Na staré slavné zvonici
zvony se rozhoupaly,
hlaholí ve květy zářící,
slyšet je dole i v dáli.

Podle farní kroniky sestavil Mgr. Antonín
Rubáček

Stařeček kněz se usmívá,
s nebe se dívá spolu,
hlava mu láskou umdlívá
myšlenky snáší se dolů.

Stále Tě vidím hlavu nekrytou,
jdeš sněhem, blátem, nivou rozvitou,
jdeš shrben, bílý Ti svítí vlas
a nikdy Tě nezastaví čas.

Žils jako žebrák, všechno rozdal jsi,
všem bez rozdílu srdce podal jsi,
ač mnozí odmítli je přec
jak bezcennou a prázdnou věc.

„Bláznovství kříže!“ v Římě říkali,
když pohané tam Krista neznali.
Tys také jako blázen musels mřít,
by slepý lid se naučil Tě zřít.

Dnes nádherný Ti zařídili hrob,
jenž nikdy nebude již bez ozdob
a kolem něho modlí se tu dav,
tak po smrti jsi došel plných práv.